

Планування виробничо-господарської діяльності на підприємствах сільськогосподарської промисловості

Данькевич Н.С.

магістрант

Національного університету харчових технологій

Михайленко О.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту
Національного університету харчових технологій

У статті було розглянуто теоретичні аспекти та послідовність планування виробничо-господарської діяльності і його використання на підприємствах сільськогосподарської промисловості. Розкривається економічна сутність виробничо-господарської діяльності та надано методичні рекомендації щодо прийняття зважених управлінських рішень у сфері планування господарської діяльності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: виробничо-господарська діяльність, спеціалізація, бізнес-план, конкурентноспроможність продукції, страхування.

Данькевич Н.С., Михайленко О.В. ПЛАНИРОВАНИЕ ПРОИЗВОДСТВЕННО-ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

В статье были рассмотрены теоретические аспекты и последовательность планирования производственно-хозяйственной деятельности и использования на предприятиях сельскохозяйственной промышленности. Раскрывается экономическая сущность производственно-хозяйственной деятельности и даны методические рекомендации по принятию взвешенных управленческих решений в области планирования хозяйственной деятельности сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: производственно-хозяйственная деятельность, специализация, бизнес-план, конкурентоспособность продукции, страхования.

Dankevich N.S., Mikhailenko O.V. PLANNING OF INDUSTRIAL AND ECONOMIC ACTIVITY AT THE ENTERPRISES OF THE AGRICULTURAL INDUSTRY

The article examined the theoretical aspects and sequence of planning of production and economic activity and its use at the enterprises of the agricultural industry. The economic essence of production and economic activity is disclosed and methodical recommendations for making sound management decisions in the field of planning of economic activity of agricultural enterprises are given.

Keywords: industrial and economic activity, specialization, business plan, product competitiveness, insurance.

Постановка проблеми. Для забезпечення ефективного функціонування підприємства необхідним є планування та формування такої структури джерел фінансових ресурсів, яка б сприяла досягненню фінансової стійкості підприємства при мінімізації фінансових ризиків, що неминуче виникають у процесі його господарчої діяльності.

Крім того, оскільки функціонування капіталу на підприємстві характеризується постійним його кругообігом, важливим аспектом є розробка діючого механізму використання фінансових ресурсів відповідно до пріоритетних напрямків розвитку господарської діяльності підприємства.

Актуальність рішення вищевказаних питань, на мій погляд, обумовлюється проблемами розвитку виробничого процесу господарюючих суб'єктів в умовах обмеженості фінансування, що має місце на сьогоднішній день в Україні.

Про актуальність обраної мною теми свідчить і те, що сільськогосподарські підприємства в Україні потребують сучасного теоретичного, методологічного та методичного забезпечення планування господарської діяльності, наукових рекомендацій щодо процесів формування та використання фінансових ресурсів даних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню планування виробничо-господарської діяльності на підприємствах сільськогосподарської промисловості присвячені роботи багатьох вчених економістів-аграрників: Г.В. Безорної, І.М. Буздалова, І.Б. Баннікової, В.В. Гарькавого, А.В. Голубєва, А.М. Ємельянова, В.В. Кузнєцова, В.В. Милосердова, А.В. Пошатаєва, А.Е. Романова, Л.Н. Усенко, І.Г. Ушачева, І.Ф. Хіцкова, А.А. Шутькова і багатьох інших.

Метою дослідження даної статті є теоретичне обґрунтування та розробка методич-

них рекомендацій щодо прийняття зважених управлінських рішень у сфері планування господарської діяльності сільськогосподарських підприємств.

Постановка завдання. Відповідно до поставленої мети у роботі були вирішено такі задачі:

1) дослідження сутності фінансових ресурсів підприємства та особливостей їх формування в умовах планування господарської діяльності;

2) розробка методичних рекомендацій щодо удосконалення організаційно-методичного забезпечення планування господарської діяльності на підприємстві, обґрунтування доцільності фінансування інвестиційного проекту та оцінка його ефективності.

Виклад основного матеріалу. Виробничо-господарська діяльність – це врегульовані нормами аграрного права відносини, спрямовані на виробництво сільськогосподарської продукції, її переробку, збереження та реалізацію з метою отримання прибутку. Виробничо-господарська діяльність є базовим інститутом аграрного права і спрямована на реалізацію спеціальної правосуб'єктності – на розвиток основних (рослинництво, тваринництво), а додаткових (садівництво, овочівництво, птахівництво, бджільництво) і допоміжних (переробка сировини та продовольства, а підсобні промисли) галузей сільськогосподарства, тобто на здійснення цілей передбачених Статутом.

Спеціалізацію сільськогосподарського підприємства виділяють за основною, провідною галуззю, на яку припадає найбільша (від 20 %) питома вага в товарній продукції.

Під спеціалізацією у теорії аграрного права розуміють форму суспільного поділу праці, що дістає вияв у територіальному розміщенні та розчленуванні галузі на окремі види виробництва сільськогосподарської продукції й сировини.

Спеціалізація характерна саме для сільськогосподарських підприємств. Виявленням спеціалізації є створення підприємства, яке спеціалізується на виробництві однорідної продукції. Це сприяє найбільш ефективному використанню землі, трудових ресурсів, забезпечує підвищення продуктивності суспільної праці.

Розрізняють 3 види спеціалізації господарств:

– глибоко спеціалізовані господарства з однією галуззю, від якої отримують 60-70% всіх надходжень та 3-4 додаткових;

– спеціалізовані господарства з 2 основними галузями та 3-4 додатковими;

– з 3 основними галузями, кожна з яких займає 20% у загальному обсязі виробництва та 3-4 додаткових.

Закон України (ЗУ) «Про сільськогосподарську кооперацію» визначає господарські правомірності кооперативів (ст. 28). Згідно із Статутом, кооператив самостійно визначає основні напрямки господарської діяльності, її спеціалізацію, здійснює її планування. Він самостійно реалізує свою продукцію, надає послуги за цінами та тарифами, які встановлюються ним самостійно або на договірній основі. Виробничо-господарська діяльність здійснюється на засадах самофінансування та прибутковості [8].

Поряд із розвитком рослинництва та тваринництва сільськогосподарського підприємства можуть здійснювати переробку сільськогосподарської продукції як самостійно, так і шляхом кооперації. Сільськогосподарські підприємства можуть укладати угоди з будь-якими суб'єктами підприємництва та громадянами. Як юридичні особи вони можуть приймати участь у міжгосподарській діяльності, в тому числі шляхом створення спільних підприємств або на договірних засадах.

До виробничо-господарської діяльності відноситься також діяльність, пов'язана із реалізацією продукції, виробленої на підприємстві.

Правове регулювання спеціалізації сільськогосподарського виробництва відбувається за допомогою загальних та спеціальних законів та підзаконних актів. До загальних відноситься Господарський кодекс (ГК) України, Закон України «Про господарські товариства» [1; 2].

Спеціальні: Закон України «Про пріоритетність розвитку соціальної сфери села і АПК в народному господарстві», згідно з яким сільськогосподарські підприємства самостійно визначають напрямки та структуру сільськогосподарського виробництва, а значить і його спеціалізацію та обсяги. Вони можуть здійснювати свою діяльність як самостійно так і шляхом кооперування [3].

Закон України «Про насіння та садівний матеріал», «Про охорону прав на сорти рослин», «Про карантин рослин» встановлюють, що насінництво – це галузь рослинництва, завданням якої є розведення насіння високоврожайних сортів, збереження та покращення їх чистосортності, біологічних та врожайних властивостей. Суб'єктами насінництва є фізичні та юридичні особи, яким надано

право займатися виробництвом, реалізацією та використанням насіння [4; 5; 6].

На рівні підзаконних актів – це постанова Кабінету Міністрів України КМУ від 16.06.1993 р. «Про заходи щодо покращення насінництва сільськогосподарських культур» [16].

Основні принципи здійснення виробничо-господарської діяльності закріплені у ГК України, ЗУ «Про сільськогосподарську кооперацію», і ними виступають:

- принцип вільного вибору напрямків діяльності;
- самостійне розпорядження виробленою продукцією та доходами;
- вільний вибір партнерів;
- право на об'єднання з іншими підприємствами;
- самостійне планування своєї діяльності.

Згідно із ГК України поряд із виробництвом сільськогосподарської продукції сільськогосподарські підприємства та об'єднання можуть займатися будь-якими видами діяльності не забороненими законом. Предметом діяльності цих підприємств може бути переробка сільськогосподарської сировини, плодів, ягід, грибів, виробництво будівельних матеріалів, склотари, меблі, художніх виробів.

Підсобне господарство реалізує свою продукцію та надає послуги за цінами та тарифами, які встановлюються їм самостійно або на договірній основі.

Роботи в підсобних виробництвах виконуються переважно особистою працею членів господарства. Допускається прийняття громадян за трудовим договором. Підсобні виробництва самостійно визначають форми та системи оплати праці їх працівників з подальшим узгодженням та затвердженням правлінням сільськогосподарського підприємства, керівником державного сільськогосподарського підприємства або радою уповноважених господарств-учасників. Тривалість та розпорядок робочого дня, порядок надання вихідних, оплачуваних відпусток регулюється Правилами внутрішнього розпорядку.

Оскільки основна мета діяльності сільськогосподарських підприємств – виробництво сільськогосподарської продукції, а підсобні-виробництва – це допоміжна галузь, то діяльність підсобних виробництв має відповідати таким вимогам:

– у суспільному виробництві сільськогосподарського підприємства доля цих виробництв має бути незначною (до 50%), це означає, що основні та додаткові галузі не повинні погли-

натися допоміжною галуззю, або підніматися до її рівня;

– загальний обсяг виробництва та доходи отримані від підсобних виробництв мають бути значно нижчі основних та додаткових галузей;

– робота в них повинна виконуватися не на шкоду основним та додатковим галузям.

Для здійснення окремих видів діяльності підсобні виробництва повинні отримати ліцензію (виробництво тютюнових та алкогольних виробів).

Ліквідація підсобних виробництв відбувається за рішенням загальних зборів, за наказом директора, за рішенням зборів уповноважених господарств-учасників.

Виробничо-господарська діяльність сільськогосподарського підприємства здійснюється на підставі планів, які розробляються з урахуванням розвитку виробництва. Згідно із законодавством України суб'єкти господарювання самостійно планують свою діяльність і визначають перспективи розвитку виходячи із попиту на вироблену продукцію. Тобто, планування діяльності сільськогосподарських підприємств здійснюється з урахуванням державних замовлень та інших угод укладених підприємствами з контрагентами.

Перехід від командно-адміністративної системи до ринкової означає відмову від директивного планування-закону, коли перспективне планування відбувалось за принципом «від досягнутого» і застосування індикативного планування, яке має рекомендаційний характер.

Ефективність виробничо-господарської діяльності залежить від реалізації перспективних планів сільськогосподарських підприємств. На сьогодні вони можуть витупати у вигляді бізнес-плану підприємства. В бізнес-плані визначаються загальні напрямки діяльності підприємства на термін від 1 до 5 років, розробляються шляхи здійснення наміченого. Постановою КМУ від 16.06.1998 р. «Про особливості проведення санації підприємств АПК» розроблений макет Бізнес-плану, в якому перелічені основні питання, які повинні бути відображені в бізнес-плані сільськогосподарського підприємства. До таких питань належать:

1) план виробництва підприємства (перелічуються основні види продукції, обсяги випуску, частка кожного в загальному обсязі, її оптова ціна);

2) план розвитку асортименту продукції (пропозиції щодо його зміни);

3) дослідження ринку (підприємства, що виробляють аналогічну продукцію, вивчення конкурентів та їх продукції);

4) план збуту (основні споживачі продукції, асортимент, ціна);

5) фінансовий план (сума витрат на придбання обладнання, нових технологій, термін придбання, розрахункові відносини в процесі господарської діяльності та виконання договірних обов'язків, кредитні відносини, баланс грошових витрат і надходжень);

6) вплив на природне середовище (визначаються заходи щодо охорони землі та інших природних ресурсів, з тим, щоб виробництво не відбилося на екологічній обстановці);

7) програма зменшення ризику та страхування (передбачаються заходи щодо зменшення ризику у випадку настання форс-мажорних обставин). Цей макет може бути використаний усіма сільськогосподарськими підприємствами [17].

Робочі плани не є складовою частиною річного плану, але сприяють його виконанню, їх основне завдання – забезпечення своєчасного проведення сільськогосподарських робіт.

Наряди-завдання – це завершальний етап внутрішньогосподарського планування. Такі плани діють як правило протягом 5-10 днів. До членів господарства вони доводяться в усній формі. На їх основі керівник структурного підрозділу розставляє кадри, техніку, дає конкретні доручення працівникам.

Конкурентоспроможність продукції українських сільськогосподарських підприємств залежить від її якості та екологічної безпеки.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» від 23.12.1997 р. якість харчового продукту визначається як сукупність властивостей харчового продукту, що визначає його здатність забезпечувати потреби організму людини в енергії, поживних та смакоароматичних речовинах, стабільність складу і споживчих властивостей протягом терміну придатності [11].

Держава на законодавчому рівні встановлює жорстокі перепони для проникнення на ринок неякісної продукції, захищає споживача від неякісної та екологічно небезпечної продукції. Прийнято такі акти Закон України «Про пестициди та агрохімікати» від 02.03.1995 р., «Про захист прав споживачів» від 05.12.1991 р., «Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини» від 23.12.1997 р., «Про стандартизацію» від 17.05.2001 р., постанова КМУ «Про організа-

цію проведення сертифікації продукції» від 27.02.1992 р., постанова КМУ «Про удосконалення контролю якості та безпеки харчових продуктів» від 09.11.1996 р.

Неякісними, небезпечними для здоров'я продуктами є продукти, які вміщують шкідливі, токсичні речовини, гормональні препарати та продукти їх розпаду, що містять харчові добавки, які не мають висновків санітарно-гігієнічної експертизи та не дозволені до використання, що містять сторонні предмети та домішки, упаковка яких не відноситься до матеріалів, дозволених до контактів з харчовими продуктами, порушені умови зберігання та термін придатності. Такі продукти підлягають вилученню з обігу.

Якість та безпечність продукції має бути підтверджена сертифікатом відповідності, висновком державної санітарно-гігієнічної експертизи та ветеринарним дозволом для продуктів тваринного походження або карантинним дозволом для продукції рослинного походження.

Закон ставить певні вимоги до маркування харчової продукції. Забороняється реалізація та використання продукції без маркування українською мовою, яка повинна містити інформацію про: назву продукту, склад, енергетичну цінність, дату виготовлення, термін придатності, умови зберігання, найменування виробника [11].

Харчові продукти та продовольча сировина підлягають обов'язковій сертифікації.

Важливу роль у забезпеченні високої якості та екологічної безпеки сільськогосподарської сировини та продуктів харчування мають відповідні нормативно-технічні документи, державні та галузеві стандарти, технічні умови. З метою юридичного забезпечення якості продукції багатьма країнами прийняте рішення про єдину систему стандартизації, метрології та сертифікації на міжнародному рівні.

Чинні нормативно-технічні документи передбачають особливі вимоги до вирощування та виробництва сільськогосподарської продукції, встановлюються показники, яким вони мають відповідати (сахаристість, маслянистість, вміст вологи). Наприклад, коли використовуються імпортоване насіння, необхідно, щоб воно відповідало стандартам країни вирощувача та виробника, з тим, щоб можливе було їх використання в наших кліматичних умовах.

Новим способом та умовою забезпечення належної якості сільськогосподарської продукції є система штрихового коду-

вання. Положення про штрихове кодування товарів затверджено наказом Міністерства зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі від 27.08.1996 р. Відсутність сертифікації та кодування здешевшує сільськогосподарську продукцію на зовнішньому ринку на 30-60%, держава втрачає до 60 млн. доларів США щорічно [18].

Виробництво сільськогосподарської продукції значною мірою залежить від природних умов. Вони можуть позитивно впливати на становище сільськогосподарського виробництва і в такому разі це сприяє досягненню високих результатів. Але ж природні умови можуть бути і неблагоприємними і тоді сільськогосподарське виробництво потерпає значних втрат. Щоб уникнути катастрофічних ситуацій, існує інститут страхування.

Страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у випадку настання певних випадків за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів. У зв'язку з специфікою сільськогосподарського виробництва встановлені правила про обов'язкове страхування врожаю сільськогосподарських культур та багаторічних насаджень.

Страхування відбувається згідно із ЗУ «Про страхування» в редакції від 04.10.2001 р. та постанови КМУ «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільськогосподарськими підприємствами, врожаю зернових культур і цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності» від 11.07.2002 р. № 1000.

Висновок. В умовах багатукладної економіки економічна ефективність сільського господарства в значній мірі залежить від рівня інтенсивності виробництва. Найважливішими напрямками інтенсифікації є застосування інтенсивних, ресурсозберігаючих технологій виробництва продукції, вдосконалення насінництва, використання перспективних сортів рослин, внесення оптимальних доз мінеральних та органічних добрив, засобів захисту сільськогосподарських культур, поліпшення кормової бази.

В умовах дефіциту матеріальних засобів необхідно ширше використовувати ресурсозберігаючі технології, що передбачають:

- використання насіння високої якості і перспективних сортів;
- поєднання технологічних операцій;
- застосування інтегрованих систем захисту рослин від шкідників, хвороб і бур'янів;
- внесення технологічно обґрунтованих доз мінеральних та органічних добрив;
- раціональну організацію трудових процесів.

Основою збільшення виробництва сільськогосподарської продукції є збереження і збільшення ґрунтової родючості.

Триваючий спад сільськогосподарського виробництва і зниження його ефективності вимагають від працівників аграрної сфери докладання великих зусиль для виходу з такого становища, стабілізації виробництва, підвищення його ефективності.

Завдання підтримки виробництва на певному рівні ефективності і роботи про постійне зростання виступає сьогодні на перший план, як одна з найважливіших харис аграрної політики.

У процесі сільськогосподарського виробництва структурні підрозділи постійно взаємодіють з іншими, вступають у відносини з функціональними службами, органами управління підприємства. У результаті на кожному підприємстві створюється свій внутрішньогосподарський економічний механізм взаємовідносин, заснований на елементах товарно-грошових відносин, підприємництва.

На сучасному етапі реформування сільськогосподарських підприємств в нові форми господарювання вапершу чергу удосконалюється практика організації госпрозрахункових відносин безпосередньо в підприємстві, тобто ауточнуються умови, що забезпечують реалізацію прав власника та мотивацію його поведінки в залежності від кінцевих результатів діяльності.

Останнім часом у багатьох керівників сільськогосподарського виробництва існує помилкова думка, що в умовах ринкових відносин і постійно змінюються ціні принципи господарського розрахунку втратили свою актуальність, їх складно або навіть неможливо застосувати. Практика роботи кращих господарств доводить якраз протилежне. Саме ринкова економіка змушує рахувати кожен гривню. Адміністративними методами домогтися цього ще нікому не вдавалося. Колектив повинен бути економічно зацікавлений у результатах своєї праці, тільки тоді з'явиться прагнення зробити більше і краще.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Господарський кодекс України.
2. Закон України «Про господарські товариства».
3. Закон України «Про пріоритетність розвитку соціальної сфери села і АПК в народному господарстві».
4. Закон України «Про насіння та садівний матеріал».
5. Закон України «Про охорону прав на сорти рослин».
6. Закон України «Про карантин рослин».
7. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію».
8. Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» від 23.12.1997 р.
9. Закон України «Про пестициди та агрохімікати» від 02.03.1995 р.
10. Закон України «Про захист прав споживачів» від 05.12.1991 р.
11. Закон України «Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини» від 23.12.1997 р.
12. Закон України «Про стандартизацію» від 17.05.2001 р.
13. Закон України «Про страхування» в редакції від 04.10.2001 р.
14. Постанова КМУ «Про організацію проведення сертифікації продукції» від 27.02.1992 р.
15. Постанова КМУ «Про удосконалення контролю якості та безпеки харчових продуктів» від 09.11.1996 р.
16. Постанова КМУ від 16.06.1993 р. «Про заходи щодо покращення насінництва сільськогосподарських культур».
17. Постанова КМУ від 16.06.1998 р. «Про особливості проведення санації підприємств АПК».
18. Положення про штрихове кодування товарів затверджено наказом Міністерства зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі від 27.08.1996 р.
19. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільськогосподарськими підприємствами, врожаю зернових культур і цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності» від 11.07.2002 р. № 1000.

REFERENCES:

1. Ghospodarskyj kodeks Ukrainy [Economic Code of Ukraine].
2. Zakon Ukrainy "Pro ghospodarski tovarystva" [Law of Ukraine "On Business Associations"].
3. Zakon Ukrainy "Pro priorytetnistj rozvytku socialjnoji sfery sela i APK v narodnomu ghospodarstvi" [Law of Ukraine "On the Priority of the Development of the Social Sphere of the Village and the Agroindustrial Complex in the National Economy"].
4. Zakon Ukrainy "Pro nasinnja ta sadivnyj material" [Law of Ukraine "On Seeds and Gardening Material"].
5. Zakon Ukrainy "Pro okhoronu prav na sorty roslyn" [Law of Ukraine "On the Protection of Rights to Plant Varieties"].
6. Zakon Ukrainy "Pro karantyn roslyn" [Law of Ukraine "On Plant Quarantine"].
7. Zakon Ukrainy "Pro siljskogghospodarsjku kooperaciju" [Law of Ukraine "On Agricultural Co-operation"].
8. Zakonu Ukrainy "Pro jakistj ta bezpeku kharchovykh produktiv i prodovoljchoji syrovyny" vid 23.12.1997 r. [Law of Ukraine "On the quality and safety of food products and food raw materials" of 23.12.1997].
9. Zakon Ukrainy "Pro pestycydy ta aghrokhimikaty" vid 02.03.1995 r., [Law of Ukraine "On Pesticides and Agrochemicals" of 02.03.1995].
10. Zakon Ukrainy "Pro zakhyst prav spozhyvachiv" vid 05.12.1991 r., [Law of Ukraine "On Protection of Consumer Rights" of 05.12.1991].
11. Zakon Ukrainy "Pro jakist' ta bezpeku xarčovyx produktiv ta prodovol'choji syrovyny" vid 23.12.1997 r., [Law of Ukraine "On the quality and safety of food products and food raw materials" of 23.12.1997].
12. Zakon Ukrainy "Pro standartyzaciju" vid 17.05.2001 r., [Law of Ukraine "On Standardization" of 17.05.2001].
13. Zakon Ukrainy "Pro straxuvannja" v redakciji vid 04.10.2001 r. [Law of Ukraine "On Insurance" as amended on October 4, 2001].
14. Postanova KMU "Pro orhanizaciju provedennja sertyfikaciji produkciji" vid 27.02.1992 r., [Resolution of the CMU "On the organization of product certification" dated February 27, 1992].
15. Postanova KMU "Pro udoskonalennja kontrolju jakosti ta bezpeky xarčovyx produktiv" vid 09.11.1996 r. [Resolution of the CMU "On Improving the Quality Control and Safety of Food Products" of 09.11.1996].
16. Postanova KMU vid 16.06.1993 r. "Pro zaxody ščodo pokraščennja nasinnyctva sil'skohospodars'kyx kul'tur". [CMU Resolution of 16.06.1993 "On Measures to Improve the Production of Seeds of Agricultural Cultures"].

17. Postanova KМУ vid 16.06.1998 r. "Pro osoblyvosti provedennja sanaciji pidpryjemstv APK"[Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of June 16, 1998 "On the peculiarities of reorganization of enterprises of the agro-industrial complex"].

18. Položennja pro štryxove koduvannja tovariv zatverdženo nakazom Ministerstva zovnišn'oekonomičnyx zvjazkiv i torhivli vid 27.08.1996 r.[Regulation on the items of the code of goods, approved by the order of the Ministry of Foreign Economic Relations and Trade of 27.08.1996.].

19. Postanova KМУ "Pro zatverdžennja Porjadku i pravyl provedennja obovjazkovoho straxuvannja vrožaju sil's'kohospodars'kych kul'tur i bahatoričnyx nasadžen' deržavnyx sil's'kohospodars'kymy pidpryjemstvamy, vrožaju zernovyx kul'tur i cukrovyx burjakiv sil's'kohospodars'kymy pidpryjemstvamy vsix form vlasnosti" vid 11.07.2002 r. # 1000[Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Procedure and Rules for Compulsory Insurance of Agricultural Enterprises and Grain Crops and the Production of Sugar Beet by Agricultural Enterprises of All Forms of Ownership" of July 11, 2002 № 1000].